

¿QUINA LLENGUA, QUINA ESCOLA, QUINA UNIVERSITAT?

Perpinyà 88 (II)

La situació de la llengua i el seu paper a l'escola i la Universitat de Catalunya Nord són el tema d'aquesta segona part del reportatge, en què es fa una ullada a la Catalunya Nord d'ara mateix. Economia i política seran el contingut, la pròxima setmana, de la tercera i última part.

Fúlvia Nicolàs

«Saber quants som és, ara per ara, una missió impossible», diu el periodista i escriptor **Jaume Queralt**. Com calia esperar d'un estat tan poc entusiasta amb les *particularitats regionals*, mai no s'ha fet un estudi oficial sobre la situació lingüística a la Catalunya Nord. O, si s'ha fet, no se'n coneixen els resultats. «Així, pel broc gros, se sol considerar que, dels 350.000 habitants del país —la meitat dels quals viuen a Perpinyà— són al voltant dels dos terços els que entenen el català, i un terç el pot parlar. Aquest terç se situa més aviat a les localitats petites, al rere país, que no pas a la ciutat i el seu entorn, la zona més afrancesada».

A Perpinyà, efectivament, és molt difícil sentir parlar català en una conversa normal. «Quan entrem en una botiga, o quan ens dirigim a algú pel carrer, ni tan sols ens ho plantegem», explica **Mijou**, la jove propietària de la Llibreria Catalana. «La primera llengua que et ve al cap és el francès, encara que siguis catalanoparlant: són massa anys de menjada de coco». El català, com a eina de comunicació interpersonal, només apareix quan hi ha la seguretat total que l'interlocutor també el parla.

Expressar-se en català al Nord pot ser, a primera vista, un senyal de tradicionalisme folklòric o bé un perillós indicatiu de subversió i revolucionarisme. «En un país políticament tan dreta com aquest, catalanisme i esquer-

ra han anat units en el subconscient col·lectiu, tot i que ni el PSF ni el partit comunista han entrat mai en el camp catalanista», diu **Joan Miquel Touron** —de la Llibreria Catalana—. «També podria ser una curiositat folklòrica, però el ben cert és que el folklore català ha estat ràpidament integrat com a particularitat *regional* ben assimilable, fins i tot a nivell lingüístic... Quan vas a una ballada de sardanes —i, de fet, també és cert que els nacionalistes hi anem— el més freqüent és sentir comptar els passos en francès: «un, deux, trois; un, deux, trois...». **Touron**riu davant la mirada dubitativa de **Queralt**.

Entre els sectors catalanistes políticament conscienciats hi ha, però, una forta sensació que la cosa millorarà més d'hora que tard. «Ara hem aconseguit girar la qüestió: sabem que el català ja no es pot perdre, i intuïm que les relacions entre Nord i Sud ja només podran augmentar», coincideixen. Si s'acabarà, malgrat tot, fent catalanisme en francès, com es pot fer independentisme en castellà a Euskadi Sud, és una possibilitat que ningú no gosa tampoc negar. «Ara per ara, és cert que hi ha catalanistes honestos que s'expressen en francès i se senten catalans, no francesos. De tota manera, penso que

Escola La Bressola, amenaçada per falta de recursos.

l'una i l'altra cosa acabaran anant juntes, i per això treballem», es diu en els àmbits culturalment i política més compromesos del Sud.

I, tanmateix, s'estén una por que no és estranya als ciutadans d'altres zones dels Països Catalans, i que l'actual panorama de l'ensenyament a la Catalunya Nord no allunya gens: «Podria arribar el dia que tothom entengués i pogués usar el català, però que fossin molt pocs els que l'empessin normalment».

Escola pública, català opcional

A l'escola pública de la Catalunya Nord el català és una assignatura optativa amb horari reduït —un màxim de tres hores per setmana—, tant pel que fa a maternal com a primària o secundària. En aquest moment, són uns 9.700 nens, d'una població total de 35.000 per a maternal i primària, els que estudien la llengua, la cultura i la història del seu país tres hores per setmana, repartits en 370 classes, que comparteixen 320 professors.

No totes les escoles que voldrien incloure aquesta assignatura voluntària al seu pla d'estudis poden fer-ho, per manca de professors, i el cert és —segons **Joan Tocabens**, escriptor i director de l'Escola Normal de Magisterri de Perpinyà— que són més les escoles que demanen seminaris de reciclatge en català per als seus mestres que els que tenen oportunitat de fer-ho. Per a tot el territori català del Nord hi ha tan sols tres *consellers pedagògics*, personatges autoritzats per a fer aquests seminaris de reciclatge als mestres i preparar els plans d'introducció del català a les escoles. La demanda d'aquesta assignatura per part dels pares dels alumnes, segons **Tocabens**, ha augmentat considerablement durant els últims cursos. «No hi ha hagut cap cas de refús o d'agressivitat contra l'ensenyament del català, ni tan sols pel que fa a pares d'altres zones de l'estat», i la reacció dels abundants mestres francesos destinats a la Catalunya Nord és

Perpinyà 39

Vaig estar-me a Perpinyà a partir del 1946. Aquell any, d'exiliats encara n'hi havia molts. Entre els coneguts puc recordar **Claudi Ametlla** amb la família. A casa seva era una mica el lloc de reunió per a tots nosaltres; **Amadeu Hurtado**, també amb la família; el seu gendre, **Ferran Cuito**; **Ferran Rahola** —afusellat a Girona—, casat amb **Dolors Fabra**, la filla petita de **Pompeu Fabra**; **Prous i Vila**, un poeta de Reus, el bohemí dels exiliats; **Josep-M. Corredor**, que va acabar professor a la Universitat de Perpinyà. I moltíssima altra gent que no coneixíem. Després del 46, i de la decepció perquè, acabada la guerra mundial, aquí tot havia quedat igual, ja va ser la desfilada. Tothom que podia va començar a tornar.

Els primers dies, el febrer del 1939, tret dels que eren més simpatitzants amb nosaltres, tothom estava una mica esverat davant l'allau de l'arribada dels exiliats. Va haver-hi molta confusió, però de seguida es van organitzar unes tandes de menjar en el Centre Espanyol de Perpinyà, on també es podia anar a dormir —a la palla.

La receptivitat que vam trobar estava en funció de la catalanitat, però sobretot també perquè érem gent d'esquerra. La primera vegada que vaig sentir la paraula roig va ser a França. Aquí, nosaltres érem republicans, mai els rojos.

Recordo que **Pere Pi** i **Sunyer**, amb qui havíem anat a l'escola junts, quan vaig arribar em va dir que em fes càrrec de tres coses, si no volia patir: Ara som espanyols, som rojos i, a més, som vençuts. Vaig pensar que tenia raó. De vençuts, si que ens n'adonàvem ben bé. Però això de sentir-nos dir rojos i espanyols, no tant. D'espanyola, no me n'havia sentit mai jo. Pel que fa a ser roja, al final ja m'hi vaig acostumar.

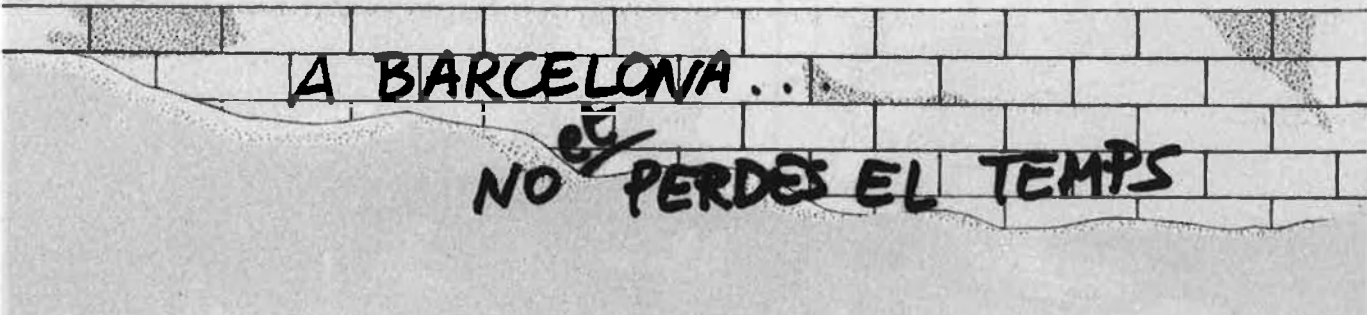
Teresa Rovira

més aviat d'indiferència que no pas d'oposició», explica.

Al voltant d'un vint-i-cinc per cent dels alumnes de l'Escola Normal, que seran els futurs mestres, procedeixen d'altres zones de l'Estat francès. Tanmateix, tampoc allí no hi ha hagut oposició a l'obligatorietat d'estudiar tres hores setmanals de llengua i cultura catalanes, una iniciativa que l'equip dirigit per **Tocabens** va posar en marxa fa ja alguns anys, i que ha fet possible nodrir de mestres preparats les escoles que volien introduir el català. «Però

encara són massa pocs, tenint en compte que aproximadament la meitat dels mestres que exerceixen a la Catalunya Nord no són catalans i que aquests és difícil que el reciclin», diu. Així i tot, l'avanç ha estat notable en els últims anys: mentre els bascos tenen tan sols un 20 per cent de la població escolar *tocada* per l'ensenyament de l'èuscar, els corsos, un 15 per cent, i els occitans i bretons, entre un 8 i un 10 per cent, són ja un 35 per cent dels nens catalans del Nord els que estudien la seva llengua materna. La legislació france-

sa, aplicada amb tolerància, permetria arribar a les sis hores de català per setmana, i fins i tot la introducció de classes experimentals bilingües. La política restrictiva de l'actual govern de dreta, tanmateix, fa impensable, de moment, aquesta possibilitat.

El fet que les classes de català són donades per mestres amb una mitjana d'edat molt més jove que els de la resta d'assignatures, i sovint pedagògicament molt més inquiets, fa que resultin atractives pels alumnes —«massa, a vegades, ja que són menys estrictes»— i especialment dinàmiques. Els materials didàctics emprats són sovint els editats per la Generalitat de Catalunya o per editores del Sud, tot i que la variant dialectal apresada és la rossellonesa.

Amb un percentatge de nens catalanoparlants que oscil·la entre el 5 i el 10 per cent —amb menys d'un 5 a Perpinyà i més d'un 10 a comarques—, el català no esdevé llengua de comunicació extraescolar entre els estudiants més que en casos excepcionals. I, com explica **Joan Tocabens**, «en tot cas, el parlen amb més desinhibició com més petits són; a mesura que creixen, i sobretot quan arriben a secundària, el cas més freqüent és ja parlar, llegir i escriure exclusivament en francès, i emprar aquesta llengua a tots els nivells». Els estudiants de secundària, sobretot adolescents i joves, són un dels sectors menys catalanitzats del país, tot i que cada vegada la gent d'aquestes edats comença a veure TV3 amb més freqüència, i a viatjar sovint al Sud.

Nens i joves de l'una i l'altra banda, tanmateix, tindran poques oportunitats de parlar el català que aprenguin a l'escola a les seves pròpies cases. La generació dels seus pares, ara entre els cinquanta i els vint-i-cinc anys, és la que va perdre la llengua a la infantesa. «El nexa —explica **Tocabens**— es produeix entre avis i néts; els avis són qui llegeixen als infants els contes en català, els que parlen amb ells en la llengua que no van parlar els fills per por que no els perjudicàs». Avui, pares i fills atorguen al català, si més no, una gran virtut: en arribar al batxillerat, el coneixement d'aquest idioma servirà en exàmens opcionals i obligatoris per a guanyar punts en les qualificacions globals.

L'existència de les dues escoles catalanes, La Bressola i Arrels, ha servit d'altra banda per a *punxar* l'ensenyament públic, indica **Tocabens**. «No tenen massa alumnes per possibilitar de fer pressió, però han aconseguit demostrar a les autoritats que el francès

no es perd pel fet d'estudiar en català».

La Universitat, entre el sucursalisme i l'obertura al Sud

La Universitat de Perpinyà deixà de ser una secció de la de Montpeller l'any 1978. Presidida en l'actualitat per un científic —**Henri Got**— catalanoparlant, però *jacobinament centralista*, segons els sectors nacionalistes de la ciutat, no ha pres posicions mai sobre

per **Joan Becat**, no imparteix únicament classes de llengua, sinó que està especialitzat en estudis interdisciplinars sobre la realitat cultural, sociològica i econòmica dels Països Catalans. És un dels que compta amb més nombre d'estudiants, ofereix cursos per corresponència i té una desena de professors, dels quals tan sols un —misteris de la burocràcia— és catedràtic, mentre els altres tenen la categoria de *mestres assistents*. Aquest departament, al qual van sovint professors de les universi-

Joume Codonyer i Enric Vilanova, president de l'Associació Catalana d'Estudiants.

qüestions d'identitat nacional catalana, ni ha introduït aquesta llengua en el funcionament acadèmic o administratiu.

Al voltant de tres milers d'estudiants es reparteixen en un grapat de facultats i d'instituts universitaris, mentre són encara molts centenars els que han de marxar a Montpeller, Tolosa o París. D'aquests, molts no tornaran. Aquesta, però, ja és una altra història. El departament de Biologia, amb un dels laboratoris més importants de l'Estat francès, el d'Estudi de Tecnologies Punteres, i el de Català són els més actius i destacats d'aquesta petita universitat, que, segons alguns dels seus estudiants i professors, «s'ha deixat arrossegar sovint per la dolça inèrcia de molts dels seus docents, que hi han demanat el trasllat a fi de gaudir de calma i bon clima». Se sol dir entre corredors que la manera més simple de molestar les autoritats universitàries és «movent-se, fent coses». Mme. **Donat**, degana de la Facultat de Lletres, i el Departament de Català, que porta el professor **Becat**, són, segons aquesta norma, alguns dels més molestos.

El Departament de Català, dirigit

tats del Sud per impartir-hi cursos i seminaris, ha obtingut fa poques setmanes un dels «projectes Erasmus» que la Comunitat Europea atorga a comptats departaments universitaris. L'intercanvi d'alumnes i professors amb les universitats de Barcelona i Frankfurt —al departament del professor **Till Stegmann**— serà possible a partir d'ara d'una manera estructurada, gràcies al contingut d'aquest projecte. El títol que aconsegueixen els estudiants d'aquest departament en acabar la seva carrera, llicenciat o doctor en Estudis Catalans, és encara, però, inclassificable. «De fet —com expliquen els representants de l'Associació Catalana d'Estudiants—, no té cap sortida».

L'Associació Catalana d'Estudiants, presidida pel jove advocat **Enric Vilanova**, va ser el grup majoritari en els estaments estudiantils de la Universitat de Perpinyà en l'últim curs acadèmic, i s'enfrontava aquests dies amb bones perspectives a una nova elecció de representants de l'alumnat. La participació dels estaments estudiantils i administratius en els òrgans de govern de les universitats de l'Estat francès no és, però, ni de bon tros, tan important

La Bressola i Arrels: l'escola catalana, en perill d'extinció

Tant La Bressola com Arrels, les dues escoles catalanes de l'altre costat, podrien veure's obligades a tancar les portes durant aquest mateix curs per manca de recursos. La silenciosa negativa del govern Chirac a negociar sobre les possibles fórmules d'ajut econòmic impedeix a tots dos centres fer qualsevol previsió de futur, quan ja no hi ha diners ni tan sols per a pagar els sous dels mestres. Ni la pressió dels diputats i senadors nord-catalans sobre les cambres parlamentàries franceses ni la del grup de diputats i senadors del Sud —encapçalats per Francesc Ferrer i Gironés, president de l'Associació d'Amics de La Bressola— han aconseguit empènyer les autoritats franceses a buscar una fórmula de supervivència per aquestes escoles, que en aquests moments tan sols compten amb les migrades aportacions d'algunes entitats particulars i les quotes de matrícula, molt baixes, per al seu manteniment.

Fins a l'any 1987, tant La Bressola —amb vuitanta-quatre alumnes— com Arrels —amb seixanta nens matriculats—, comptaven amb una petita subvenció de l'Estat francès, aconseguida l'any 1983 en plena eufòria del primer govern socialista. L'ajut estatal consistia en la subvenció del cinquanta per cent dels sous dels mestres reconeguts, i cobria al voltant del vint-i-cinc per cent dels pressupostos d'aquests centres privats. Després d'una proposta d'integració en la xarxa d'ensenyament públic, acceptada condicionalment per les escoles catalanes i que el Consell Constitucional Francès considerà finalment inconstitucional, La Bressola i Arrels reberen la promesa de ser subvencionades mitjançant contractes privats amb l'estat. Aquests contractes, que haurien d'haver estat enllestits el passat mes de novembre, ni tan sols han començat a ser negociats: el Ministeri d'Educació francès s'ha negat sistemàticament a parlar-ne.

Segons Joan Pere Le Bihan, director de La Bressola, que té quatre aules a Perpinyà i dues a la localitat rossellonesa de Nylls, «la proposta francesa consistia a augmentar l'horari de classes en francès, de tal manera que el nostre projecte pedagògic en català hauria quedat del tot desnaturalitzat, cosa que no podríem acceptar de cap manera». A l'Estat francès, els fons públics subvencionen els sous dels mestres tant en l'escola privada com en la pública, precepte que no s'acompleix —contra les orientacions del Parlament Europeu i el Consell d'Europa— en el cas de les escoles regionals, que travessen també una situació extremadament greu a Euskadi Nord i Bretanya.

Ni tan sols per a les aules de parvulari, en les quals el conflicte lingüístic amb el govern és menor, ha estat possible aquest any arribar a un acord, tot i que els pressupostos de les dues escoles ja estaven fets comptant amb els ajuts oficials.

La incertesa sobre el futur, d'altra banda, frena el creixement de La Bressola i Arrels, que no poden admetre tants alumnes com voldrien, ni plantejar-se la continuació a secundària de les seves classes. Enguany sortirà de La Bressola la primera promoció de xiquets que ha fet tota la primària en català, alumnes que hauran de passar a l'escola pública francesa.

«Aquest curs hem anat tirant gràcies a l'import del premi de la Fundació Jaume I, que ens ha salvat, i a les aportacions de l'Associació d'Amics de La Bressola —diu Le Bihan—, i la veritat és que ja no veiem altra sortida a la nostra continuïtat que l'ajut de la gent del Sud, ja que aquí som pocs i tenim un país massa alienat».

com la que s'ha aconseguit a aquesta banda de la duana. Ni l'elecció del *president* o rector ni la dels degans depenen dels alumnes, que més aviat s'han de conformar fent sentir la seva veu i denunciant, amb més o menys sort, els abusos d'autoritats acadèmiques i professors. «De fet, tan sols un 15 per cent dels alumnes voten, i és normal aquesta manca d'interès quan la nostra presència és només testimonial», diu Vilanova.

A més de l'ACE —Associació Catalana d'Estudiants—, amb una força important al Departament d'Estudis Catalans i a Dret, que va ser la força més votada en les últimes eleccions universitàries, a Perpinyà tenen una certa importància la Unió Nacional dels Estudiants de França —escindida en dos sectors, l'un socialista i l'altre comunista, vinculats als respectius partits— i l'Associació General d'Estudiants de Perpinyà, un sindicat *de dretes* que s'ha caracteritzat sovint pel seu anticatalanisme, i que en ambients universitaris se sol definir com a *eina dels professors*.

L'ACE, nascuda coincidint amb la celebració del II Congrés de la Llengua Catalana, té en el seu programa la defensa dels interessos estudiantils, l'impuls de la integració de la Universitat de Perpinyà en el context català i l'establiment de relacions científiques i econòmiques amb les universitats catalanes de l'altre costat. La catalanització de la universitat se'ls ha tornat un objectiu especialment difícil, «amb exemples tan flagrants com la negativa del rectorat a rebre documents o cartes en la nostra llengua», expliquen els seus representants. La promoció del Departament d'Estudis Catalans és, en els seus projectes, un dels més desitjats. Pel que fa als altres departaments, és encara impossible esperar que impartixin classe en català, però el ben cert és que cada vegada és més freqüent que recorrin a textos en aquesta llengua, i comença a imposar-se el costum de fer viatges d'estudis al Sud, com el que començaran d'aquí a pocs dies dos-cents alumnes de tecnologia».

A VALENCIA...

et
NO PERDES EL TEMPS